

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра банківської справи

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за освітньо - професійною програмою
«Міжнародний банківський бізнес»
на тему:
«Оцінка кредитного ризику банків України»

Виконавець: студент 4 курсу, групи 8

Центр заочної форми навчання

Горгадзе Сергій Арчілович

Науковий керівник: д.е.н., професор

Коваленко Вікторія Володимирівна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми

Основним завданням банківської системи є підтримка економічного зростання шляхом забезпечення економіки кредитними ресурсами та переливання грошових ресурсів у дефіцитні сектори. Однак функціонування національної банківської системи залежить від стабільності банківських установ, які постраждали під час нещодавніх соціально-економічних потрясінь. Банки повинні активно працювати над зменшенням ризиків, пов'язаних з механізмами надання та погашення кредитів, і при цьому ефективно управляти кредитними ризиками, зберігаючи прагнення до максимізації прибутку.

Мета є дослідження теоретичних і особливостей оцінки та управління кредитними ризиками в банках та їх застосування до конкретних прикладних завдань, виявлення ключових проблем та розробка рекомендацій щодо їх вдосконалення.

Завдання дослідження:

- вивчити сутність кредитного ризику в процесі банківського кредитування;
- проаналізувати методи управління кредитним ризиком та чинники, що впливають на рівень кредитного ризику;
- здійснити аналіз кредитного ринку України;
- шляхи оптимізації кредитної діяльності банку з метою мінімізації кредитного ризику;
- запропонувати варіанти удосконалення процесу управління кредитним ризиком банків України;

Об'єкт дослідження є теоретичні та практичні основи функціонування цифрових валют в світі загалом та в Україні зокрема.

Предмет дослідження є процес управління кредитними ризиками в комерційних банках.

Методи дослідження: Залежно від конкретних цілей і завдань дослідження фактори, що впливають на рівень кредитного ризику, визначалися за допомогою аналітичної та схематичної формалізації кредитної діяльності комерційних банків, порівняльного аналізу динаміки показників. Для групування банків за якістю кредитних портфелів використано метод аналізу та синтезу. Абстрагування та узагальнення дозволили виділити найбільш важливі аспекти даного дослідження.

Інформаційну базу дослідження склали нормативно-правові акти та закони України та інших країн, що регулюють діяльність банків, інструкції та положення НБУ, наукові публікації вітчизняних і зарубіжних вчених, матеріали науково-практичних конференцій, звітні дані банківських установ та збірники офіційної статистики

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна дипломна робота бакалавра складеться із вступу, трьох розділів, списку використаних джерел та додатків.

Містить 5 таблиць, 17 рисунків та список використаних джерел із 60 найменувань

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі **«Теоретичні основи управління ризиками банківської діяльності»** досліджено теоретичні підходи до розкриття сутності банківських ризиків, класифікація та методи управління кредитним ризиком.

За результатами проведеного дослідження у першому розділі зроблені наступні висновки.

Ризик - це можливість виникнення подій або обставин, які можуть негативно вплинути на досягнення мети або завдання. У банківській сфері одним із ключових видів ризику є кредитний ризик, який виникає при можливості неплатежу або недотриманням умов повернення кредитних коштів з боку позичальника. Цей ризик є невід'ємною частиною банківської діяльності, оскільки банки виступають у ролі кредиторів та надають кредити різним клієнтам. Кредитний ризик у банківській діяльності проявляє себе через можливість невиконання кредиту позичальником або невідповідність умовам кредитної угоди. Це може виникнути з різних причин, таких як фінансові труднощі позичальника, зміни у економічному середовищі або непрофесійне керівництво позичальника.

Для ефективного управління кредитним ризиком банки використовують різноманітні методи, включаючи кредитний аналіз, розробку критеріїв кредитування, диверсифікацію портфеля, встановлення лімітів на кредитування, моніторинг платоспроможності клієнтів та використання страхування кредитного ризику. Ці методи допомагають банкам зменшити ризик неплатоспроможності та забезпечити стабільність їхньої діяльності.

У другому розділі **«Практичні аспекти організації роботи банків з оцінки та управління ризиками»** проведено аналіз кредитного ринку України; Оцінка та управління кредитним ризиком; Оцінка кредитного ризику банку на прикладі банку;

За результатами проведеного дослідження у другому розділі зроблені наступні висновки .

Під час тривалої повномасштабної війни бізнес в Україні зіткнувся з різними сценаріями кризових ситуацій, викликаних військовими діями та військовою агресією. Проте, були успішні приклади відновлення бізнесу навіть з попелу. Це

підтверджується статистикою, згідно з якою ВВП України за останній час зростає, а представники бізнесу висловлюють оптимізм. Водночас, уряд закликає банки активізувати кредитування, що свідчить про позитивні перспективи економічного відновлення. Щодо управління проблемними активами, Європейський центральний банк та Європейський орган банківського нагляду визначили керівні принципи, які регулюють цей процес, зокрема управління проблемними та реструктурованими кредитами. Набуттям важливого значення є адекватність управління цими ризиками, особливо щодо великих корпоративних клієнтів. У 2022 році ОТП Банк продемонстрував стійкість у складних умовах, зростаючи активи до рівня 91,0 млрд грн, що на 30,3% більше, ніж на початку року, хоча рентабельність активів знизилася до 0,74% через витрати на формування резервів у сумі 5,7 млрд грн. Кредитний портфель зменшився на 21,7%, до 32,2 млрд грн, а кошти клієнтів зросли на 36,2%, до 77,7 млрд грн. Банк активно працював над реструктуризацією кредитів та забезпеченням безперебійної діяльності, що сприяло його зростанню у рейтингах та збільшенню капіталу. Норматив достатності капіталу залишався на високому рівні, що дозволило банку витримати стресові ситуації.

Після початку військових дій у 2022 році Банк впровадив "кредитні канікули", сегментуючи кредитний портфель і пропонуючи короткострокові програми реструктуризації найбільш вразливим сегментам. Обмеження на нове кредитування вводилися та знімалися в залежності від стабілізації ситуації. Незважаючи на невелику кількість реструктурованих кредитів, банк продовжив реструктуризацію та перезапустив програму споживчого кредитування, дотримуючись обмежень у 30% від виплат за існуючим портфелем. Портфель автокредитів лишився найменш чутливим, а коефіцієнти резервування для роздрібного кредитного портфеля перевищували 40%, відповідаючи загальним ринковим тенденціям

У третьому розділі **«Проблеми та шляхи удосконалення оцінки та управління кредитним ризиком банку»** досліджено шляхи удосконалення процесу оцінки та управління кредитним ризиком банків України, оптимізація кредитної діяльності банку з метою мінімізації кредитного ризику.

Управління кредитним ризиком є ключовим аспектом фінансової стабільності банків та фінансових установ. Враховуючи складну ситуацію в Україні та важливість забезпечення стійкості банківської системи, ефективність управління кредитним ризиком набуває ще більшого значення. Одним із методів зниження кредитного ризику, який може бути використаний банками, є продаж кредитів. Продаж кредитів полягає у передачі банком суми непрацюючих кредитів іншим особам або інвесторам на основі аналітичної оцінки ризику. Цей метод дозволяє банкам зменшити кредитний ризик, отримуючи кошти за непрацюючі кредити, що дозволяє вільніше використовувати ресурси для інших проектів.

Продаж кредитів також сприяє зменшенню кількості негативних статей у балансі банку та створює більш оптимальне співвідношення між активами та пасивами. Крім того, це допомагає знизити розмір резервів, необхідних для покриття можливих втрат, що призводить до збільшення прибутку банку. Проте, варто зазначити, що продаж кредитів може супроводжуватися певними ризиками,

особливо якщо це здійснюється через колекторські агентства. До прийняття закону № 1349, діяльність таких агентств часто супроводжувалася порушеннями прав боржників та незаконними методами стягнення боргів. Однак новий закон встановив чіткі правила для діяльності колекторських агентств та забезпечив захист прав боржників.

Для забезпечення ефективного управління кредитним ризиком через продаж кредитів в Україні необхідно враховувати зарубіжний досвід та належно регулювати діяльність колекторських агентств. Крім того, можуть бути розглянуті інші методи зниження кредитного ризику, такі як активне управління кредитним портфелем та використання страхових продуктів. Впровадження цих заходів допоможе забезпечити стабільність банківської системи та зменшити фінансові ризики для банків та їх клієнтів

ВИСНОВКИ

Розвиток економіки та всіх її підгалузей є важливим етапом у побудові стабільної та незалежної держави, а кредитні відносини та банківська справа відіграють важливу роль у вирішенні ключових завдань. Водночас, однією з труднощів реформування та становлення фінансово-кредитного механізму, а отже, і розвитку банківської системи в цілому, є досить високий ризик кредитних операцій.

Детальний аналіз кредитного ризику в системі банківських ризиків показує, що кредитний ризик займає домінуюче положення в ієрархічній системі банківських ризиків і є невід'ємною частиною сукупного банківського ризику. Узагальнюючи підхід науковців, кредитний ризик - це ймовірність того, що деякі або всі зобов'язання, узгоджені між позичальником і банком та зазначені в кредитному договорі, не будуть виконані, внаслідок чого банк недоотримає дохід або зазнає збитків.

Дослідження показують, що виникнення кредитного ризику залежить від зовнішніх факторів, пов'язаних з діяльністю позичальника, заставою, поручителями, страховиками, економічними, політичними, форс-мажорними, законодавчими та регуляторними факторами та внутрішніх факторів, пов'язаних зі стратегічним напрямком кредитної політики, кваліфікацією працівників, наявністю засобів контролю та внутрішньої нормативної бази з управління кредитним ризиком. Тому основним завданням раціонального управління кредитним ризиком є пошук практичних шляхів мінімізації кредитного ризику, захисту коштів вкладників та отримання достатнього доходу для підтримки діяльності банківської установи.

Втрати банків від недооцінки впливу кредитного ризику на їх діяльність не обмежуються неповерненням кредитів або комісій за користування ними. Він може мати ширший вплив. Аналіз українського кредитного ринку показує, що за останні

роки кредитний портфель збільшився, а разом з ним об'єктивно зріс і рівень кредитного ризику. На сьогодні рівень кредитного ризику в банківському секторі є надзвичайно високим, що негативно впливає на стабільність банківської системи в цілому.

Ретроспективний аналіз поточного стану кредитної діяльності банків України свідчить про такі негативні аспекти, які потребують посилення контролю за кредитним ризиком та пошуку шляхів його мінімізації. Якість кредитних портфелів банків погіршується, зростає частка простроченої та негативно класифікованої заборгованості. Рівень кредитного ризику вітчизняних комерційних банків та його негативний вплив на стабільність банківського сектору (витрати, пов'язані з неможливістю повернення основної суми боргу та відсотків за депозитними активами, заморожування коштів у неторгових активах, погіршення фінансових результатів діяльності банків через необхідність формування значних резервів, погіршення ліквідності банків та погіршення якості активів).

Результати оцінки свідчать про необхідність мінімізації та контролю кредитного ризику. Аналіз факторів, що впливають на рівень кредитного ризику окремих банків, свідчить про те, що на рівень кредитного ризику в Україні наразі найбільше впливають макроекономічні фактори, а саме зниження кредитної активності банків через збільшення частки проблемних кредитів у кредитному портфелі, інфляція та рівень безробіття як основний індикатор здорового функціонування економіки.

Розглянуто механізми управління кредитним ризиком та досвід застосування банком методів аналізу процесу кредитування на прикладі банку АТ «ОТП БАНК». Результати показують, що аналіз кредитоспроможності клієнтів є одним з найважливіших методів, які банки використовують для зниження кредитного ризику та успішної реалізації кредитної політики, оскільки допомагає уникнути зайвих ризиків ще на етапі розгляду кредитної заявки. Однак існуючий метод оцінки платоспроможності не є еталонним і потребує суттєвого вдосконалення.

Аналіз поточного використання вітчизняними банками інструментів мінімізації кредитних ризиків свідчить про такі основні недоліки недостатня ефективність інструментів зниження кредитних ризиків щодо зменшення ймовірності їх виникнення (зокрема, запобігання та мінімізація ризику шахрайства на етапі прийняття рішення про кредитування); обмежене використання комерційними банками методів зниження кредитних ризиків, що передбачають передачу кредитного ризику іншим особам (зокрема, використання похідних фінансових інструментів); інші труднощі у визначенні кредитного ризику виникають через наявність факторів, які не піддаються кількісному вимірюванню або оцінці.

Передусім вони пов'язані з моральними якостями та репутацією позичальника. Тому неможливо отримати єдину, всебічну та формальну оцінку кредитного ризику позичальника шляхом поєднання цифрових та нецифрових даних. Підхід до оцінки кредитного ризику потенційного клієнта має бути системним і комплексним, з урахуванням загальної характеристики клієнта, про якого йдеться, результатів аналізу його фінансового стану та ефективності

діяльності (проекту), що фінансується. Від цього процесу значною мірою залежить якість майбутніх активних операцій та частка проблемних кредитів у кредитному портфелі банку.

Крім досвіду АТ «ОТП БАНК» в управлінні кредитним ризиком, у цьому дослідженні також проаналізовано досвід різних країн з ринковою економікою. Для оцінки кредитного ризику зарубіжні банки використовують спеціальну методику кредитного рейтингу, яка складається з набору параметрів, що оцінюють кредитоспроможність позичальника. Ця методика характеризується комплексністю та порівнянністю по всій палітрі факторів кредитного ризику. Продаж кредитів, сек'юритизація, скоринг та кредитні бюро.

Однак не всі вони можуть бути застосовані на практиці в Україні. Найбільш масовим та ефективним способом мінімізації кредитного ризику на рівні банківської системи є створення центрів фінансової інформації на національному рівні. Це зменшить інформаційну асиметрію, посилить конкуренцію між банками за кредитування надійних позичальників (а отже, підвищить якість банківських послуг) та надасть можливість пропонувати кредитні послуги новим клієнтам.

Це, в свою чергу, спонукатиме комерційні банки приймати відповідні кредитні рішення та зменшить потенційний кредитний ризик. Таким чином, реформування банківської системи має сприяти вирішенню проблеми, але важливо пам'ятати, що банківська система функціонує як складова національної економіки. Однак реформування банківської системи не є єдиним ключем до вирішення проблеми; ми вважаємо, що не менш важливим є створення умов для функціонування банківської системи як складової національної економіки. На нашу думку, необхідно забезпечити економічну стабільність та виваженість на національному рівні.

Те, що макроекономічні фактори мають найбільший вплив на рівень кредитного ризику, підтверджується дослідженням. Тому створення сприятливих макроекономічних умов для ефективної роботи підприємства має важливе значення для якості кредитного портфеля. Вирішення макроекономічних проблем країн, підвищення рівня життя населення, пожвавлення реального сектору має стати основою для покращення якості кредитних послуг та збільшення кількості надійних клієнтів.

АНОТАЦІЯ

Горгадзе С.А. «Оцінка кредитного ризику банків України».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування» – Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2024.

У роботі узагальнюються особливості теоретичних та практичних засад оцінки кредитного ризику банків України.

Метою даної роботи є дослідження теоретичних і особливостей оцінки та управління кредитними ризиками в банках та їх застосування до конкретних прикладних завдань, виявлення ключових проблем та розробка рекомендацій щодо їх вдосконалення.

Досліджено сутність кредитного ризику в контексті банківського кредитування та проведено оцінку кредитного ринку України. У роботі також проаналізовано процес управління кредитним ризиком в конкретному банку та запропоновано шляхи оптимізації кредитної діяльності для зменшення кредитного ризику.

Автором визначено, що в основі оцінки та вимірювання кредитного ризику лежить рейтингова модель для контрагентів, щодо яких складається та подається фінансова звітність, та скорингова модель для інших контрагентів, яка допомагає розподілити контрагентів на класи відповідно до потенційного кредитного ризику кожного класу.

Зазначено, що одним із методів зниження кредитного ризику, який може бути використаний банками, є продаж кредитів.

Ключові слова: банк, кредитна діяльність, кредитний ризик, оцінка, кредитування, ризику.

ANNOTATION

Gorgadze S.A. «Assessment of Credit Risk in Ukrainian Banks»

Qualifying work for a bachelor's degree in "Finance, Banking and Insurance" – Odessa National University of Economics. - Odessa, 2022.

The work summarizes the theoretical and practical principles of assessing credit risk in Ukrainian banks. The aim of this thesis is to investigate the theoretical and practical aspects of credit risk assessment and management in banks and their application to specific applied tasks, identifying key issues, and developing recommendations for their improvement.

The essence of credit risk in the context of banking lending was studied, and an assessment of the Ukrainian credit market was conducted. The thesis also analyzed the process of managing credit risk in a specific bank and proposed ways to optimize credit activities to reduce credit risk.

The author identified that the assessment and measurement of credit risk are based on a rating model for counterparties whose financial statements are compiled and submitted, and a scoring model for other counterparties, which helps classify counterparties into classes according to the potential credit risk of each class.

It is noted that one of the methods to reduce credit risk that can be used by banks is the sale of loans.

Keywords: bank, credit activity, credit risk, assessment, lending, risks.